

Plan för livsmedelskontrollen år 2025

Lagstiftningen ställer krav på att offentlig kontroll är effektiv, ändamålsenlig, riskbaserad och rättssäker. Offentlig kontroll innebär att kontrollera att livsmedelslagstiftningen följs i alla led bland annat genom inspektion, provtagning och revision. Målet med livsmedelskontrollen är säkra livsmedel. Av lagstiftningen framgår tydligt att det är livsmedelsföretagarens ansvar.

Österåkers kommun har kontrollansvar för ca 315 livsmedelsverksamheter inom skola, förskola, restaurang, omsorg, butik, tillverkning, import och dricksvatten, med flera. Under de senaste åren har en ökning av mindre verksamheter kunnat ses. Det är bland annat internetförsäljning och tillverkning i mindre skala. För första gången på många år ses en liten minskning av antalet registrerade livsmedelsverksamheter. Samtidigt gör övergången till kontrollfrekvens att antalet årliga planerade kontroller minskar samtidigt som kontrollerna blir mer omfattande. Många nya verksamheter har vid riskklassningen erhållit en låg frekvens och därmed glesare kontroller, medan befintliga verksamheter får en lägre kontrollfrekvens när de genomgått två fullständiga kontroller utan avvikelser med minst 12 månader emellan. En lägre riskklass innebär att det blir glesare mellan kontrollerna kommande år.

Kontrollerna ska omfatta hela verksamheten samtidigt som det inte finns någon rikt tid, motsvarande den tidigare årliga kontrolltiden. Det gör att varken inspektörer eller företagare kan förutse tid eller kostnad för kontrollen.

I arbetsuppgifterna inom livsmedelskontrollen ingår förutom den planerade kontrollen även handläggning av inkomna ärenden, frågor från allmänheten och livsmedelsföretagare, klagomål och utredningar om misstänkt matförgiftning.

Planeringen av kontrollen bygger på en aktuell och ändamålsenlig behovsutredning där alla ingående arbetsuppgifter är inlagda och tid har tilldelats livsmedelsverksamheten utifrån livsmedelsverkets klassificeringssystem baserat på risk och erfarenhet.

I verksamhetsplaneringen måste det även finnas utrymme för beredskap vid matförgiftningsutredningar, vattenburen smitta, RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed), eller annan information om icke säkra livsmedel.

2017/625

EU 2017/625 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet för att säkerställa tillämpningen av livsmedels- och foderlagstiftningen och av bestämmelser om djurs hälsa och djurskydd, växtskydd och växtskyddsmedel, den så kallade kontrollförordningen, är i stora delar en sammanslagning av flera av de kontrollförordningar som tidigare reglerade livsmedelskontrollen. Vissa förändringar är införda så som möjligheten att göra inköp under dold identitet, tystnadsplikt, samt uttrycken aktör och annan offentlig verksamhet. Men även bestämmelser om att den som utför offentlig kontroll har rätt till tillträde till områden och lokaler, samt åtkomst till upplysningar och handlingar även hos den som utför annan offentlig verksamhet. Annan offentlig verksamhet är annan verksamhet än offentlig kontroll som utförs av de behöriga myndigheterna, så som att bevilja tillstånd eller godkännanden samt att utfärda officiella intyg eller officiella attesteringar.

2021:176

Förordning (2021:176) om avgifter för offentlig kontroll av livsmedel och vissa jordbruksprodukter, avgiftsförordningen, reglerar att kontrollavgiften ska debiteras efter att kontroll har utförts men medger även möjligheten att debitera kostnader för inköp under dold identitet och iRASFF-larm. Kontrollavgiften omfattar även kostnader för annan offentlig verksamhet som hänger samman med kontrollen.

Mål och strategiska nyckeltal

Tillsynsområdet omfattas av kommunens övergripande mål och Miljö- och hälsoskyddsnämndens mål:

Under det övergripande målet Österåkers verksamheter präglas av hög kvalitet har Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett mål som direkt avser livsmedelskontroll, Kundnöjdhet inom miljö- och hälsoskyddstillsyn, livsmedelskontroll samt avseende serveringstillstånd ska vara hög. Målet följs upp med indikatorn Företagsklimat enl. ÖJ (Insikt) - Livsmedelskontroll - Totalt, NKI.

Livsmedelskontrollområdet omfattas även av nämndens mål: Miljö- och hälsoskyddsnämndens verksamhet ska hålla hög rättsäkerhet och Tillgängligheten och enkelhet i kontakten med Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska vara hög.

Under det övergripande målet Österåker är en trygg kommun för de som vistas, verkar och bor här omfattas livsmedelskontrollområdet av målet Miljö- och hälsoskyddsnämndens tillsyn ska leda till god lagefterlevnad.

Förutom genom uppföljning nämndens mål följer nämnden området genom det strategiska nyckeltalet Registreringar av livsmedelslokal.

Behov

Från och med 2024 ska avgiftsbeslut skrivas efter varje genomförd kontroll. Nya beslut om kontrollfrekvens enligt nya riskklassningssystemet och nya provtagningsbeslut enligt dricksvattenföreskrifterna ska skrivas för alla nya och befintliga verksamheter där det meddelas förändringar eller där inspektören upptäcker att befintligt beslut inte stämmer med verksamheten.

Den nya e-tjänst, FörRätt som ska underlätta för både företagen och miljö- och hälsoskyddsavdelningen att genomföra riskklassningen, har kraftigt försenats. E-tjänsten ska i framtiden användas för att anmäla nyregistreringar och alla typer av förändringar.

Tid behöver avsättas under 2025 för uppsökande verksamhet, det vill säga att fånga upp verksamheter som ännu inte är registrerade men som borde vara registrerade. Det kan handla om försäljning av bakverk, smörgåstårter och catering från egna hemmet, kontaktmaterialverksamheter eller små livsmedelsverksamheter med eget vatten. Inventeringen sker löpande.

Sedan iRASFF infördes 1 mars 2018 har vi hanterat många fler livsmedelslarm än tidigare år. Livsmedelslarmen handlar oftast om odeklarerade allergener och ett återdragande av produkten. Livsmedelsinspektören har då i uppgift att kontrollera att berörda livsmedelsverksamheter tagit emot larmet och hanterat varan så som angivits i larmmeddelandet. Resultatet rapporteras sedan i iRASFF-systemet, för varningsmeddelanden inom 48 timmar. Vid livsmedelslarm krävs snabbt agerande och snabb återkoppling för att inte fördröja ett återdragande och därmed utsätta konsumenterna för en risk. Vid fungerande rutiner för återkallanden hos livsmedelsverksamheten

ingår inte uppföljningen i kontrolltiden och därmed kan inte livsmedelslarmen finansieras med kontrollavgifter.

Personella resurser

Beräkningar är gjorda på full bemanning och grundas i Livsmedelsverkets riskklassningssystem. Antalet livsmedelsverksamheter och deras sammanlagda kontrolltid ligger främst till grund för vilka personella resurser som krävs för livsmedelskontrollen. Den totala summan kontrolltid under kommande år summeras med övrig tid, såsom registrering, riskklassning och kontroll av nya verksamheter, klagomål och uppföljning av avvikelser, beslut och förelägganden samt RASFF, med mera. Kontroll som inte var planerad, det vill säga klagomålsbaserad kontroll eller uppföljande kontroll på grund av avvikelser beräknas öka med lägre kontrollfrekvens. Det är oklart hur stor ökning det kan handla om, men en uppgift om ca 20% av den planerade kontrollen har diskuterats. För livsmedelskontrollen är behovet för 2025 mycket osäkert. En uppskattning är att behovet minskar till mellan 2,5 och 2,9 årsarbetskrafter.

Miljö- och hälsoskyddsavdelningens effektmål

Effektmålen ersätts av Livsmedelsverkets indikatorer:

Riskbaserad kontroll: mäter att kontroller genomförs i proportion till de risker som finns för hälsa och redlighet, med särskilt fokus på högriskverksamheter.

Verkningsfull kontroll: mäter andelen avvikelser som åtgärdas inom ett år.

Rättssäkra myndighetsåtgärder: mäter andelen avvikelser som leder till överklagningsbara myndighetsbeslut.

Likvärdighet: jämför kontrollutfall mellan olika myndigheter för att säkerställa enhetliga bedömningar.

Efter kontroll och rapportering enligt den nya riskklassningssystemet ska det från och med 2025 vara möjligt för varje enskild kontrollmyndighet att genom uttag ur myndighetsrapporteringen till Livsmedelsverket, använda utfallet för egen uppföljning av kontrollen.

Miljö- och hälsoskyddsavdelningens nyckeltal

Minst 75 % av besöken bör vara oanmälda. Det nya riskklassningssystemet kan innebära att det blir svårare att uppnå målet eftersom fler kontroller kan komma att behöva vara föranmälda för att ansvarig person ska kunna närvara. Riskklassningssystemet är uppbyggt på att varje kontroll är en fullständig kontroll av varje livsmedelsverksamhets alla delar för att verksamheten ska kunna erhålla en reducerad kontrollfrekvens efter konstaterad god efterlevnad. För att alla delar ska kunna kontrolleras kan ansvarig person behöva vara på plats vilket kan kräva att kontrollen föranmäls. Det är fortfarande uttalat att livsmedelskontroll i första hand ska ske oanmält, Artikel 9, punkt 4 EU 2017/625. När kontroller utförs digitalt, så som bokade Teamsmöten, är det svårt att bedöma om en kontroll är oanmält eller inte.

Planerad kontroll

Under 2025 ska alla livsmedelsverksamheter kontrolleras utifrån det nya riskklassningssystemet som indelar verksamheterna i kontrollfrekvens per fem år. Det innebär att en stor verksamhet kan erhålla tre kontroller per år medan en liten verksamhet kan erhålla en kontroll per fem år.

Ett beslut om kontrollfrekvens gäller till dess att kontrollmyndigheten har fastställt en ny kontrollfrekvens. Kontrollfrekvensen fastställs löpande vid förändringar i omfattning eller aktiviteter och minst var femte år. Uppskattningsvis baserat på befintliga verksamheter och kontrollfrekvenser bedöms kontrollbehovet vid en jämn fördelning av kontrollerna över en femårsperiod utgöra cirka 205 planerade kontroller per år. Till det tillkommer kontroll av nya verksamheter, klagomål och uppföljning av avvikelser, samt RASFF.

Riskklass	Totalt antal verksamheter inom riskklassen inför 2025	Antal kontroller/år och verksamheter	Antal kontroller under en femårsperiod
DV1 (dricksvatten)	27	0,4	54
DV2	2	0,6	6
DV3	1	1	5
HK1 (huvudkontor)	2	0,2	2
SL1 (sista led)	98	0,2	98
SL2	48	0,4	96
SL3	43	0,8	172
SL4	67	1	335
SL5	10	2	100
SL6	6	3	90
SL7	0	3	0
TL1 (tidigare led)	7	0,4	14
TL2	1	1	5
TL3	2	2	20

Tabellen visar hur riskklass och kontrollfrekvens fördelar de planerade kontrollerna över en femårsperiod.

Planerade projekt

Livsmedelsverket planerar och samordnar projekt för att öka effektiviteten i kontrollen och ge deltagarna kompetensutveckling och samtidigt få ett brett underlag för utvärdering.

Livsmedelsverket har tagit fram operativa mål som grundas i påtalade brister vid DG Sante-F revisionernas (Revisorer från EU-kommissionens generaldirektorat för hälsa och livsmedelssäkerhet) bedömning av Sveriges livsmedelskontroll. I den nationella kontrollplanen ingår 20 operativa mål som livsmedelskontrollen i Sverige arbetar med

SILK (samverkansgrupp inom livsmedelskontrollen) inom MSL (Miljösamverkan Stockholms län) har tagit fram två projekt med provtagning, se tabellen nedan.

Samordnade kontrollprojekt	Senast tidpunkt	Provtagning	Kostnad per prov	Ansvarig
Spårbarhet och provtagning artbestämning av basmatiris	1 juni – 31 okt 2025	Ja, ett prov planeras hos grossist/importör	5 505 kr/analys	SILK
Glutenfritt i oförpackade livsmedel	1 feb – 31 aug 2025	Ja	1 653 kr/analys	SILK

Syftet med provtagning av gluten är att verifiera att mat och bakverk som presenteras som glutenfria eller med mycket låg glutenhalt, inte innehåller för höga halter gluten. Provtagning planeras ske hos producent, restaurang, förskola, skola eller äldreomsorg.

De projekt där SLV är ansvarig är prioriterade då det oftast är projekt som har tagits fram ur de operativa målen. Projekt under operativa målen ska vara genomförda senast 31 dec 2025. Följande samordnade kontrollprojekt har beslutats för 2025:

Kontroll av förklaring om överensstämmelse (Declaration of compliance, DoC) och tillhörande styrkande handlingar för kontaktmaterial av plast. Projektet har bäring på operativt mål 17 och syftar till att offentlig kontroll utförs hos kontaktmaterialverksamheter. Här ingår att kontrollera de kontaktmaterialverksamheter som myndigheten har registrerade och att de som tillverkar, förädlar eller från tredje land importerar kontaktmaterial av plast. I Österåker har vi inga kända verksamheter som passar in i projektet.

Under 2025 är förhoppningen att livsmedelsverket ska komma med nya anvisningar för hur kontrollen av operativa mål ska anpassas till den nya riskklassningsmodellen.

Nya reglerna gäller på restaurang från och med 1 mars 2025. Restaurangerna ska då kunna ange ursprungsland för kött av nöt, gris, får, get och fjäderfä. Kontroll av att restaurangerna anger korrekt information görs som en del i kontrollen av spårbarhet.

Operativa mål 2025

Mer information om operativa målen går att läsa i den fleråriga kontrollplanen eller på NKP-webben, <https://www.livsmedelsverket.se/foretagande-regler-kontroll/sa-kontrolleras-ditt-foretag/nkp-webben>.

Finansiering

Principen är att livsmedelskontrollen ska finansieras genom avgifter och att övriga tillsynsuppgifter ska finansieras genom anslag. Avgiftsfinansiering ska bland annat ske genom:

- Avgift för registrering,
- Kontrollavgift för planerad kontroll,
- Avgift för kontroll som inte var planerad och klagomålsbaserad kontroll som är befogad.
- Avgift för annan offentlig kontroll.

Kontrollavgiften bygger på timtaxa. Avgiften ska täcka kostnader som uppstår direkt vid genomförande av planerad kontroll och finansiera vissa overheadkostnader. Det är till exempel provtagning, mätutrustning, viss administration, bilresor, lokaler och ledningssystem. Timtaxan ska därför sättas så att både kontrolltiden och vissa overheadkostnader finansieras genom avgiftsuttaget.

Brottsförebyggande arbete

Inom livsmedelskontrollen ingår att söka efterlevnad av lagstiftningen och att upptäcka och undanröja fusk. Inom livsmedelskedjan kan fusk förekomma i många olika former. Bland bedrägligt förfarande eller livsmedelsfusk kan bland annat ses:

1. Manipulerad information om kvalitet eller tillverkningsätt,
2. Överskridande av den angivna produktionen,
3. Stöld för att sedan sälja vidare i andra hand,
4. Olaglig import,

5. Oregistrerad verksamhet,
6. Saluförande på en marknad som inte är den avsedda,
7. Produktionssätt som är snarlik en ”äkt” varus,
8. Produktion under förfalskat varumärke eller utanför standardiserade former,
9. Saluföra livsmedel som är otjänliga och innebär potentiell hälsofara, exempel genom att återinföra animaliska biprodukter in i livsmedelskedjan,
10. Sälja stulet eller svartslaktat kött samt tjuvskytte,
11. Paketera och saluföra utan ursprungsmärkning,
12. Ändra bäst-före datum,

Vid livsmedelskontrollen ska inspektören alltid göra kontroll inom områden som berör den aktuella verksamhetens utbud för att på så sätt förebygga eller förhindra brottslig gärning.

Livsmedelsfusk kan utgöra en hälsofara eftersom fusket sker i det fördolda och bedragare eventuellt använder okonventionella metoder så vet man också väldigt lite om hälsoriskerna.

Samverkan

Samverkan sker genom deltagande i SILK (samverkansgrupp inom livsmedelskontrollen), STONO (Stockholm nordostkommunerna), SPAT (Norrvattenkommunerna) samt gemensamma utbildningar med grannkommunerna.

/LL 2024-12-12

/ML 2024-12-15